

Länsstyrelsen
Västra Götaland

Beslut

1 (7)

Datum
2023-11-08

Diarienummer
850-25844-2023

Arbetsmarknadsdepartementet
a.remissvar@regeringskansliet.se
a.ias@regeringskansliet.se

Delbetänkande: Etablering för fler, Jämställd möjligheter till integration

Er beteckning: A2023/00885

Sammanfattning

Länsstyrelsen tillstyrker delar av förslagen i betänkandet. Vi tillstyrker förslaget att bredda målgruppen för Arbetsförmedlingens etableringsprogram samt förslaget att göra ramtiden i etableringsprogrammet mer flexibel. Vi avstyrker förslaget att vissa anhöriga till flyktingar och vissa skyddsbehövande omklassas till att tillhöra den utökade målgruppen, dels för att förslaget bygger på ett resonemang som kan vara inaktuellt när det införs, men också för att det påverkar ersättningarna till individ och kommun. Vi avstyrker också förslaget att delar av framtida medel som länsstyrelserna fördelar för integrationsinsatser flyttas över till Skolverket, framför allt för att länsstyrelserna har möjlighet att fördela medel för motsvarande verksamheter flexibelt och utifrån lokal kännedom vilket gör dem mer träffsäkra. Vi vill därutöver uppmärksamma att förslagen om de genomförs innebär ett ökat behov av differentierade samhällsorienterade insatser samt att inhämtning av information kring vem som tillhör den utökade målgruppen är mer komplicerat än vad som framkommer i betänkandet.

Vi vill också betona vikten av att se över hur förslagen i detta betänkande förhåller sig till andra förslag som nyligen remitterats, utreds eller ska utredas inom politikområdena asyl och migration samt integration. När en så stor mängd förändringar genomförs och utreds som i nuläget är det svårt att överblicka hur de olika förslagen påverkar varandra och därigenom vilka effekterna blir av enskilda förslag. Hur påverkas exempelvis förslagen i den här

utredningen av förslagen i propositionen *Vissa skärpta villkor för anhöriginvandring och begränsade möjligheter till uppehållstillstånd av humanitära skäl*. I den propositionen föreslås att möjligheterna till undantag från försörjningskravet vid anhöriginvandring när anknytningspersonen är alternativt skyddsbehövande begränsas samt att bestämmelsen om att tremånadersfristen för kvotflyktingar ska räknas från inresan tas bort. Om proposition 2023/24:18 beslutas kommer delar av resonemanget som detta betänkande bygger på att vara inaktuella. På liknande sätt bör det beaktas hur förslagen i betänkandet förhåller sig till utredningens tilläggsdirektiv att lämna förslag på hur etableringstillägget och bostadsersättningen kan avskaffas.

Övriga synpunkter vi har på förslagen i betänkandet lämnas under respektive kapitel.

Kapitel 7: En utvidgad målgrupp för etableringsinsatser

7:2 Fler nyanlända har behov av särskilda etableringsinsatser och
7:3 Nyanlända som ska kunna anvisas till etableringsprogrammet

Länsstyrelsen instämmer i bedömningen att målgruppen som omfattas av etableringslagen bör utvidgas till att omfatta fler nyanlända kvinnor och män som invandrar av familjeskäl. Länsstyrelsen instämmer även i betänkandets förslag på avgränsningar av vilka som ska omfattas.

7.4 Hur och vem bör informera om möjligheten att delta i etableringsprogrammet?

Länsstyrelsen instämmer i utredningens bedömning om vikten av att alla nyanlända nås av information om samhällets förväntningar och vilka insatser som kan erbjudas. Arbetsförmedlingen föreslås säkerställa att denna information når nyanlända via Statens servicecenter i samband med folkbokföringen. Riksrevisionen har i en granskning som redovisades i december 2022 synliggjort att Statens Servicecenter har svårt att säkerställa en likvärdig service av hög kvalitet i hela landet samt att tolk används i låg utsträckning. Representanter från kommuner i Västra Götaland berättar att de

ibland följer med till servicekontoren för att stötta de nyanlända på grund av brister i kommunikationen på Servicekontoren. Arbetsförmedlingen i Västra Götaland har också själva rapporterat om vissa svårigheter med stödet från myndigheten på Servicekontoren. Länsstyrelsen anser att de utmaningar Riksrevisionen uppmärksammat bör beaktas innan mer ansvar läggs på Servicekontoren.

Länsstyrelsen är positiv till att Arbetsförmedlingen får i uppdrag att tillsammans med andra myndigheter – bland annat länsstyrelserna – ta fram en gemensam information till nyanlända om det svenska samhällets förväntningar, krav och möjligheter till stöd för etablering. Vi instämmer även i betänkandets konstaterande att webbplatsen Informationsverige.se – som vi på Länsstyrelsen i Västra Götaland förvaltar – är en viktig plattform i sammanhanget. Om de föreslagna förändringarna innebär nya målgrupper för informationsverige.se kan det finnas behov av tillskott av medel för uppdatering av webbplatsen. Särskilt som den föreslagna utökade målgruppen sannolikt kommer att innebära behov av information på fler än de 11 språk som webbplatsen i nuläget har information på.

7.6 Anpassningar för ett mer enhetligt regelverk

Länsstyrelsen avstyrker förslaget att vissa anhöriga till flyktingar och vissa skyddsbehövande omklassas till att tillhöra den utökade målgruppen. Människor som kommer till Sverige som anknytningar till flyktingar och andra skyddsbehövande har många gånger upplevt trauman och står ofta längre från arbetsmarknaden än andra anhänginvandrare. Deras situation kan – enligt vår bedömning – exempelvis inte likställas med en anhörig till en person som kommit till Sverige för att arbeta. Länsstyrelsen anser att anhöriga till flyktingar och vissa skyddsbehövande som kommit till Sverige inom sex år bör få behålla den högre etableringsersättningen, och även rätten till etableringstillägg för hemmavarande barn. Detta är särskilt viktigt utifrån ett barnperspektiv eftersom barn till utrikes födda redan nu i högre grad än andra barn lever i ekonomisk utsatthet.

Länsstyrelsen vill också uppmärksamma att kommunerna fått utöka sitt stöd till nyanlända eftersom myndigheter i stor utsträckning digitaliserat sin service och delvis försvunnit från den lokala nivån samt förlitar sig på Statens Servicecenter för det personliga stödet. Att kommunerna stöttar beror dels på att de möter de nyanlända

personligen och ser deras behov av stöd i kontakten med myndigheter, men det beror också på att de vill undvika att behöva betala ut ekonomiskt bistånd när individer inte klarar att uppfylla myndigheternas krav. Förslaget att anhöriga till flyktingar och vissa skyddsbehövande omklassas till att tillhöra den utökade målgruppen kommer att påverka kommunernas ersättning. Vår bedömning är att det är problematiskt både utifrån ovanstående beskrivning av läget i länet, men också utifrån att det i betänkandet föreslås ett förtydligande för kommuner att nå, erbjuda och motivera nyanlända till deltagande i svenska för invandrare (sfi) och samhällsorientering. I betänkandet föreslås att kommunerna får en ökad ersättning för att erbjuda sfi och samhällsorientering. De integrationsinsatser som kommuner i länet erbjuder är dock betydligt fler än bara sfi och samhällsorientering.

Det bör därutöver tas i beaktande att det finns förslag på att möjligheterna till undantag från försörjningskravet vid anhöriginvandring när anknytningspersonen är alternativt skyddsbehövande begränsas samt att bestämmelsen om att tremånadersfristen för kvotflyktingar ska räknas från inresan ska tas bort. Det gör att delar av resonemanget som förslagen i det här betänkandet bygger på vad gäller omklassning av vissa anhöriga till flyktingar och vissa skyddsbehövande blir inaktuellt.

Länsstyrelsen är positiv till att så många som möjligt får ta del av samhällsorientering. Samtidigt vill Länsstyrelsen uppmärksamma att förslagen om de genomförs innebär ett ökat behov av differentierade samhällsorienterade insatser som beaktar olika målgruppers förkunskaper och behov.

Kapitel 8 Informationsöverföring och personuppgiftsbehandling

8.5 Kommunernas ansvar att nå nyanlända med information om sfi och samhällsorientering

Länsstyrelsen vill uppmärksamma att det är mer komplicerat för kommuner och andra aktörer att identifiera vilka individer som ingår i den utvidgade målgruppen än vad som beskrivs i utredningen. Migrationsverket har information om när ett uppehållstillstånd beviljats som kan ge rätt till samhällsorientering, men Migrationsverket känner inte till när personen kommer till Sverige, när hen folkbokförs eller i vilken kommun hen bosätter sig. I en

kartläggning om hur kommuner arbetar med att nå ut till den utvidgade målgruppen med information om samhällsorientering – som länsstyrelserna lät genomföra i januari 2023 – efterfrågar de tillfrågade kommunerna en gemensam nationell strategi för hur man ska identifiera målgruppen, samt riktlinjer för hur kommuner aktivt ska verka för att nå fler att delta i samhällsorienteringen.

Kapitel 9: Ett mer individualiserat, flexibelt och effektivt etableringsprogram

9.2 Ökad individualisering

Länsstyrelsen instämmer i bedömningen att Arbetsförmedlingens kartläggningar av nyanlända ska vara fördjupade samt att myndigheten ska ge det stöd som den nyanlände behöver för att kunna uppfylla det som framgår av den individuella handlingsplanen. Vi instämmer även i att Sfi, samhällsorientering och arbetsförberedande insatser inom etableringsprogrammet ska påbörjas så snart som möjligt samt att etableringsinsatserna så långt som möjligt bör pågå parallellt. Dessa förslag är dock inte nya, men har visat sig svåra att genomföra i praktiken. Länsstyrelsens bedömning är att det som framför allt behövs är individnära stöd med särskilda kontaktpersoner på Arbetsförmedlingen. När Arbetsförmedlingen digitaliserade sin verksamhet var ett syfte att frigöra utrymme för de som behöver ett individnära stöd. Vår bedömning är att detta inte skett i den utsträckning som många nyanlända är i behov av.

Länsstyrelsen instämmer i betänkandets förslag att nyanlända endast bör anvisas till utbildningsplikt efter att en fördjupad kartläggning har gjorts. Vi får rapporter från länet om att utbildningsplikten ibland får inlåsningseffekter eftersom de som omfattas ofta har lättare att lära sig språket via praktiska insatser än vid katederundervisning. Här pågår intressanta satsningar som kombinerar undervisning i svenska med praktiska inslag i många kommuner i länet.

9.3 Möjlighet till förlängd tid med etableringsinsatser

Länsstyrelsen instämmer i betänkandes förslag på en möjlighet till förlängd tid med etableringsinsatser samt att det vid beräkningen av den tid som den nyanlände får ta del av insatser (ramtiden) ska

bortses från tid som den nyanlände har varit förhindrad att delta på grund av vård av eget barn som är under 18 månader.

9.4 Bättre möjligheter att kombinera föräldraskap med att delta i etableringsinsatser

Länsstyrelsen avstyrker förslaget att Skolverket får i uppdrag att fördela statsbidrag till den kommunala vuxenutbildningen för att bedriva verksamhet i öppen förskola om dessa tas från medel som länsstyrelserna fördelar för integrationsinsatser. Länsstyrelsens bedömning är att vi har möjlighet att fördela medel för motsvarande verksamheter flexibelt och utifrån lokal kännedom vilket gör dem träffsäkra. För kommuner i Västra Götaland är statsbidragen inom såväl §§ 37 som 37a mycket uppskattade och alltid översökta. Statsbidragen upplevs som enkla att söka och effekten för målgrupperna är betydande, något som är tydligt i Länsstyrelsens löpande uppföljning av beviljade insatser.

Länsstyrelsen bedömer samtidigt att det är positivt att fler möjligheter ges till föräldrar att lära sig svenska. Vi vill dock påpeka att verksamheter i öppen förskola i första hand bör vara utformad för barnets bästa och insatser anpassas så att små barn inte blir påverkade av insatser för vuxna.

9.5 Samverkan för nyanländas etablering

Länsstyrelsen instämmer i betänkandets bedömning att Arbetsförmedlingen behöver säkerställa att resurser och kompetens finns på plats i myndigheten för att samverka med andra aktörer och samordna etableringsinsatserna på både strategisk och operativ nivå. I länet har kommuner under flera år haft synpunkter på samverkan med Arbetsförmedlingen på lokal nivå. Samverkan mellan kommuner och Arbetsförmedlingen har dock förbättrats – framför allt på strategisk nivå – i och med de nya lokala överenskommelser som tagits fram. På regional nivå fungera samverkan mellan inblandande aktörer väl.

Konsekvenser av utredningens förslag och bedömningar

Utifrån ett barnperspektiv – men också ett jämlikhetsperspektiv – anser Länsstyrelsen att det bör ses över om förslagen i betänkandet riskerar att bidra till ökad ekonomisk ojämlikhet då anhöriga till flyktingar och vissa skyddsbehövande föreslås få en lägre ersättning

än nu samt inte längre ha rätt till det särskilda etableringstillägg som finns för andra nyanlända familjer med barn.

Länsstyrelsens bedömning är att mycket i utredningen är positivt utifrån ett jämställdhetsperspektiv, bland annat möjligheten till en överhoppningsbar tid för föräldralediga. Vi vill uppmärksamma att det redan nu går att delta på deltid i etableringen, men att få gör det. Om det beror på bristande information bör detta lyftas i det informationsmaterial som ska tas fram.

I förslaget läggs stor vikt vid snabbt inträde på arbetsmarknaden. I längden är det positivt för barn att ha föräldrar som deltar i arbetslivet. Samtidigt bör det beaktas att barn som kommer till Sverige som anhöriga till flyktingar och andra skyddsbehövande många gånger levt under stor stress under en längre tid. Här behövs en avvägning mellan barnets behov av trygghet och ett nära stöd från en förälder under den allra första tiden, och vikten av att båda föräldrarna snabbt kommer i sysselsättning. Samtidigt bör allt stöd och alla insatser göras med målet om ett jämställt föräldraskap.

De som medverkat i beslutet

Detta yttrande har beslutats av länsöverdirektören Lisbeth Schultze, efter föredragning av utvecklaren Birgitta Guevara. I den slutliga handläggningen har även enhetschefen Pia Falck deltagit.

Detta beslut har bekräftats digitalt och saknar därför namnunderskrifter.